

Кравець Віталій Михайлович,
завідувач кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ ПОНЯТТЄВОГО КОНСЕНСУСУ

Узагальнення дискусії про сутність і наслідки глобалізації дає підстави систематизувати різні позиції, які можна розмістити між двома протилежними полюсами – між прихильникам та противниками глобалізаційного суспільно-історичного поступу. Зокрема, автори відомої монографії «Глобальні трансформації» Д. Хелд, Д. Гольдблатт, Е. Макгрю та Д. Перратон [1] виокремили три позиції щодо зазначених питань: гіперглобалістичну, скептичну і трансформістську. Представниками перших двох є науковці, які обґрунтовують протилежні погляди, остання є певною мірою відображенням пошуку компромісу між двома першими.

Гіперглобалісти мають оптимістичні оцінки щодо наслідків глобалізації. Специфічним для них є висновок, що наш час є принципово новою історичною епохою, оскільки національні держави втрачають спроможність на адекватну економічну діяльність. Глобалізація спричиняє денационалізацію економіки, коли повноваження щодо прийняття економічно важливих рішень переходять до компетенції наднаціональних суб'єктів [2, с. 275].

Водночас серед гіперглобалістів наявний істотний плюралізм щодо оцінки наслідків глобалізації. Більшість, зазвичай, апелюють до економічних аргументів, які ставлять під сумнів традиційний світовий лад, побудований на підвалинах національної держави. Становлення принципово нового світового ладу, на їхню думку, супроводжуватиметься процесами кардинального перерозподілу всіх наявних ресурсів, унаслідок чого сучасний поділ багатих і бідних, поступаючись новою формою поділу на багатих і бідних, для якої державно-територіальний принцип уже не буде визначальним. Зрештою, гіперглобалісти наполягають на тому, що глобалізація спричиняє

радикальні перетворення на планетарному рівні, прогнозують подальший занепад національних держав і концентрацію економічної діяльності в міжнародних потоках.

На противагу гіперглобалістам, скептики заперечують безпрецедентність змін, властивих сучасності. Їхня провідна теза полягає в тому, що глобалізація є логічним наслідком інтернаціоналізації економічної діяльності, що спостерігається вже впродовж кількох століть. Якщо й можна виокремити якусь специфічну закономірність, ознаку сучасної світової економіки, то це, радше, її регіоналізація – світова економічна активність зосереджується, передусім, у трьох регіонах (Європа, Азійсько-Тихоокеанський регіон, Північна Америка), потоки, що становлять ліву частку глобальної економіки. Цю думку аргументовано обстоюють, зокрема, П. Герст та Г. Томсон. Деякі автори навіть стверджують, що сучасна світова економіка меншою мірою глобальна, ніж та, що існувала за часів світових імперій.

Звідси й діаметрально протилежний, порівняно з позицією гіперглобалістів, прогноз подальшого перебігу глобалізаційних змін. Скептики намагаються деміфологізувати поширювані гіперглобалістами прогнози щодо перспектив світового розвитку. Це стосується тези про занепад національної держави через посилення впливу наднаціональних суб'єктів прийняття рішень. Скептики вважають, що ця теза є ідеологічним виправданням непопулярних політичних рішень з боку прибічників неоліберальних економічних стратегій.

Трансформісти посідають проміжну ланку між наведеними вище позиціями. Вони використовують аргументацію гіперглобалістів і скептиків, проте не погоджуються з їхніми оцінками актуальної ситуації. Так, наприклад, визнають, що сучасна епоха є принципово новим етапом історичного розвитку (теза гіперглобалістів), проте не поділяють думки про повний занепад національної держави як економічного і політичного суб'єкта. Прибічники трансформістського погляду значно більше уваги приділяють розгляду соціальних і культурних аспектів глобалізації, не зосереджуючись на суто економічній динаміці змін. Тому трансформістські погляди поділяють і відомі дослідники (Е. Гідденс, М. Кастельс, У. Бек та інші), які не лише розглядають глобалізаційні процеси в широкій соціально-

історичній перспективі, а й намагаються відшукати способи розв'язання практичних проблем сьогодення [1, с. 19]. Отже, особливістю трансформістського підходу є визнання глобалізації провідною тенденцією сучасності, яка спричиняє процеси планетарних масштабів. Утім безпосередньо глобалізація не призводить до занепаду національних держав. Цій тезі трансформісти протиставляють іншу, згідно з якою глобалізація, здійснюючи потужний вплив на національну державу, спричиняє становлення нової глобальної стратифікації, де одні держави посядуть центральне місце в мережі глобальних обмінів, а інші будуть відкинуті «за горизонт», на другий план.

Відомий німецький соціолог У. Бек, намагаючись з'ясувати суть дискусій щодо глобалізації, пропонує розмежовувати те, що у своїх дослідженнях аналітики глобалізаційних трансформацій деформують, застосовуючи класичну підміну понять. Зокрема, У. Бек наголошує на необхідності розмежовувати глобалізм, глобальність і глобалізацію, у кожному випадку пропонуючи свої власні дефініції [3, с. 154].

Узагальнення дискусії щодо сутності глобалізаційних змін дає підстави для висновку: немає єдиної позиції дослідників щодо характеру і перспектив глобалізаційних змін. Характерним для концепцій глобалізаційних трансформацій є те, що в них загалом переважає занепокоєння, оскільки глобалізація збурує, провокує становлення такого соціокультурного стану, який принципово відрізняється за своїми ознаками від попереднього. Твердження про те, що глобалізація є надзвичайно складним і диференційованим процесом, що дістає вираження в усіх сферах суспільного життя, поділяє більшість дослідників, а також глобалізація охоплює процеси інтеграції локальностей у мережу глобальних комунікацій та підпорядкування їх наднаціональним і транснаціональним суб'єктам прийняття рішень. Визначальним для неї стає розширення, концентрація та стабілізація регіонально-глобальних мереж зв'язку, а також соціальних просторів на культурному, політичному, економічному, правовому й мілітарному рівнях за умов відсутності єдиної інстанції прийняття рішень і координації життєдіяльності. Перспективною, провідною темою для дослідження

глобалізаційних трансформацій є конфлікт між локальним і глобальним, властивий сучасній історичній ситуації.

Глобалізація є системотворчим фактором для викликів ХХІ ст. Нова розстановка сил у світі істотно впливає на конфігурацію глобальних і національних економічних інтересів посилює боротьбу за їх реалізацію. Найскладнішим питанням для сучасної України є пошук принципів і механізмів налагодження взаємозв'язків із глобальним світом, що надасть можливість чітко визначити її місце та роль у загальносвітовому просторі й окреслить шляхи подальшого розвитку.

Епоха глобальних трансформацій актуалізує об'єктивні передумови для нового інтегрального, філософсько-правового переосмислення глобалізації, оскільки спектр глобалізаційних проблем стає реальністю для переважної більшості країн світу через поширення соціокультурних, політичних, економічних і правових конструкцій розвитку суспільних відносин. Зокрема, українське суспільство потребує як методів дослідження цього феномену, так і понятійно-категоріального апарату, за допомогою якого можна описати й дослідити його вияви та наслідки. Крім того, дослідження позитивних і негативних наслідків глобалізації стає вельми актуальним.

Концептуалізація глобалізації – це складний багаторівневий напрям дослідження сучасної соціально-правової реальності. Оскільки єднання глобалізованого людства є процесом об'єктивним, необхідним і бажаним, то він потребує масштабного осмислення та реалістичного, виваженого наукового проекту, який, з одного боку, передбачає тісну співпрацю та взаємодію всіх без винятку наукових дисциплін, а з іншого – ще гостріше й актуальніше порушує проблему системного філософсько-правового осмислення (у площині методологічного аналізу) глобалізації і як феномену, і як процесу, що має виразну тенденцію прискорення та поглиблення. Глобалізація означає не тільки прискорення розвитку соціально-економічних процесів, вона виводить їх на новий якісний рівень. Взаємозалежність між країнами, соціальними спільнотами, ринками набуває планетарних масштабів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура / Д. Хелд, Д. Гольдблатт, Е. Макгрю, Д. Перратон. – М. : Праксис, 2004. – 576 с.
2. Джордж С. Доклад Лугано. О сохранении капитализма в XXI веке / С. Джордж. – Екатеринбург : Культура, 2005. – 304 с.
3. Бек У. Что такое глобализация? / У. Бек. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.

Кравчук Світлана Леонтіївна,
старший науковий співробітник
Інституту соціальної та політичної
психології, кандидат психологічних
наук, доцент

ЖИТТЕСТІЙКІСТЬ, ДУХОВНІСТЬ І НЕКОНСТРУКТИВНІ ФОРМИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ В ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Проблема дослідження особливостей життєстійкості молоді є важливою та актуальною для психології, передусім в умовах кардинальних змін, які відбуваються в нашій країні: військовий конфлікт, зміни в ідеологічній і соціокультурній сферах, розвиток ринкових відносин, прагнення України інтегруватися до світового співтовариства, посилення процесів глобалізації.

Нагальною є необхідність дослідження особистісних характеристик, що спрямовані на переборення життєвих труднощів.

Поняття життєстійкості («hardiness») запропонував уживати С. Мадді. У вітчизняній літературі його перекладають як стійкість чи життєстійкість (за Д. О. Леонтьєвим). На думку С. Мадді та Д. Кошаби, поняття «hardiness» відображає психологічну живучість і розширену ефективність людини, а також є показником її психічного здоров'я.

Життєстійкість передбачає систему переконань про себе, про світ, відношення у світі. Життєстійкість охоплює три порівняно автономні компоненти: залученість, контроль і прийняття ризику.